

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΣΧΕΔΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΝΟΜΩΝ

ΕΚΘΕΣΗ ΣΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΝΟΜΟΥ

«Καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της πορνογραφίας ανηλίκων και γενικότερα της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής και αρωγή στα θύματα των πράξεων αυτών».

I. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Το προκείμενο νομοσχέδιο, που αποσκοπεί να αντιμετωπίσει όλες τις μορφές της εμπορίας ανθρώπων, τα εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας, την παιδική πορνογραφία και γενικότερα την οικονομική εκμετάλλευση της γενετήσιας ζωής, καθώς και το ζήτημα της αρωγής στα θύματα των ανωτέρω αξιοποιώνων πράξεων, επιχειρεί σοβαρές και ουσιαστικές επεμβάσεις στον Ποινικό Κώδικα.

Όπως επισημαίνεται στην Αιτιολογική Έκθεση του Νομοσχεδίου, η ανάγκη νομοθετικής αντιμετώπισης των ανωτέρω ζητημάτων προκύπτει από μια σειρά διεθνών συμβάσεων, που έχει υπογράψει η χώρα μας, από άλλα συναφή ευρωπαϊκά κείμενα και από ορισμένες Συστάσεις της Διυπουργικής Επιτροπής προς τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και από το γεγονός ότι η εμπορία ανθρώπων και η παιδική πορνογραφία έχουν λάβει διεθνώς ιδιαίτερα επικίνδυνες διαστάσεις.

Επίσης στην Αιτιολογική Έκθεση του Νομοσχεδίου, ορθά, αναφέρεται ότι, παρά τη θέσπιση του ν. 1419/1984 με τον οποίο εκσυγχρονίσθηκε το 19ο Κεφάλαιο του Ποινικού Κώδικα και προσαρμόσθηκε αυτό προς τις άλλες ευρωπαϊκές νομοθεσίες (βλ. Παπαγεωργίου-Γονατά, ΣυστΕρμΠοινΚΕισαγ. αρθρ. 336-353 ΠΚ σ. 10 αρ. 5.) -αφού αναγνωρίσθηκε στις διατάξεις του ως προστατευόμενο έννομο αγαθό η γενετήσια ελευθερία στη θέση των ηθών (βλ. Εισηγητική Έκθεση του Ν. 1419/1984, σ. 2 επ., βλ. επίσης κριτική των ηθών ως εννόμου αγαθού στον Μανωλεδάκη, Η διαλεκτική έννοια των εννόμων αγαθών, 1998 σ. 108, πρβλ. Ανδρουλάκη, Ποιν.Χρον. ΛΓ' σ. 215 επ.,

του ίδιου Ποινικού Δίκαιο, Γεν. Μέρος, 2000 σ. 62 σημ. 40· Σπινέλλη, Ποιν. Χρον. ΚΑ΄ σ. 731 επ.)- δεν εκσυγχρονίσθηκαν οι διατάξεις σχετικά με την οικονομική εκμετάλλευση της γενετήσιας ζωής και την προστασία της ανηλικότητας. Κατά συνέπεια, με το προκείμενο Νομοσχέδιο ολοκληρώνεται η νομοθετική μεταρρύθμιση του 19ου Κεφαλαίου του Ποινικού Κώδικα, η οποία άρχισε με τον Ν. 1419/1984.

Στη Γερμανία ανάλογες σκέψεις είχαν οδηγήσει στην εκ νέου ρύθμιση με τον 4ο τροποποιητικό νόμο των αντίστοιχων διατάξεων του γερμανικού ΠΚ (StGB), με αποτέλεσμα το αντίστοιχο κεφάλαιο του να έχει τον τίτλο «Εγκλήματα κατά της γενετήσιας αυτοδιάθεσης» (Sexuelle Selbstbestimmung) (Βλ. σχετικά Lackner-Kühl, StGB, 24η έκδ. 2001., αρ. 7 vor § 1, 1 vor § 174, § 184 c αρ. 1 επ.· H. Otto, Grundkurs, Strafrecht, Die einzelne Delikte, 6η έκδ. 2002 σ. 354· Schoenke-Schroeder-Lenckner, StGB, Komm, 26η έκδ. 2001, § 184 c αρ. 8. Από τη γερμανική νομολογία βλ. BGHSt 29 σ. 336 με παρατηρήσεις Horn, JR 1981 σ. 251 επ· BGH NStZ 1983 σ. 167· BGH, NJW 1992 σ. 325).

Το υπό ψήφιση Νομοσχέδιο έχει δύο Μέρη. Στο πρώτο Μέρος αντιμετωπίζονται, με την προσθήκη νέων ή αντικατάσταση των παλαιότερων διατάξεων, οι σύγχρονες μορφές εμπορίας ανθρώπων για την οικονομική εκμετάλλευση της γενετήσιας ζωής τους, ενώ στο δεύτερο μέρος παρέχεται για πρώτη φορά προστασία σε θύματα τέτοιων εγκληματικών πράξεων, δηλαδή στα θύματα όλων των μορφών της εμπορίας ανθρώπων, και προβλέπεται ο ασφαλής επαναπατρισμός τους.

II. Επί των επί μέρους διατάξεων του Νομοσχεδίου

1. Άρθρο 1

Με το άρθρο 1 προστίθεται το άρθρο 323 Α. Η προσθήκη της νέας αυτής διάταξης είναι απαραίτητη, γιατί το ισχύον άρθρο 323 του Ποινικού Κώδικα αναφέρεται μόνο στο εμπόριο δούλων, δηλαδή σε κάθε πράξη σύλληψης, απόκτησης και διάθεσης ενός ατόμου ως δούλου, καθώς και σε κάθε πράξη απόκτησης δούλου με σκοπό την μεταπώληση ή την ανταλλαγή του κλπ. Αντίθετα, η παρ. 1 του άρθρου 323 Α αναφέρεται στη με εξαναγκαστικά μέσα επιβαλλόμενη διακίνηση ή εμπορία ανθρώπων με σκοπό την αφαίρεση οργάνων του σώματός τους ή την εκμετάλλευση της εργασίας τους, που τιμωρείται σε βαθμό κακουργήματος (πρβλ. Συμεωνίδου-Καστανίδου, ΠοινΔικ 4/2002 σ. 431).

Εδώ πρέπει να μνημονευθεί και η θέσπιση του Ν. 2737/1999, που αφορά τις μεταμοσχεύσεις (βλ. σχετικά Σάμιο, Ποιν.Χρον. ΜΘ΄ σ. 626 επ.). Ο νόμος αυτός περιορίζει τον σκοπό της αφαίρεσης των οργάνων σε αυστηρά θεραπευτικό, είτε πρόκειται για μεταμόσχευση από ζώντα δότη (άρθρ. 10 παρ.1: «η αφαίρεση ιστών και οργάνων από ζώντα δότη με σκοπό τη μεταμόσχευση διενεργείται αποκλειστικά προς το θεραπευτικό όφελος του λήπτη») εί-

τε από νεκρό (άρθρ. 12 παρ. 1: «η αφαίρεση ιστών και οργάνων από νεκρό δότη με σκοπό τη μεταμόσχευση επιτρέπεται μόνο για θεραπευτικούς σκοπούς»). Οι εν λόγω διατάξεις του Ν. 2737/1999 είναι πλήρως εναρμονισμένες με τις διατάξεις της Συμβάσεως για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη βιοϊατρική, όπου ρυθμίζονται τα σχετικά με την αφαίρεση οργάνων και ιστών από ζώντες δότες με σκοπό τη μεταμόσχευση. Η Σύμβαση αυτή κυρώθηκε από τη χώρα μας με το Ν. 2619/1998, ΦΕΚ Α' 132/16.9.1998.

Με την παρ. 2 του άρθρ. 323 Α τιμωρούνται οι αυτές πράξεις στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο δράστης αποσπά τη συναίνεση ενός προσώπου με χρήση απατηλών μέσων ή το παρασύρει εκμεταλλευόμενος την ευάλωτη θέση, που αυτό βρίσκεται, με υποσχέσεις, δώρα ή παροχή άλλων ωφελημάτων. Πάντως, πρέπει να παρατηρηθεί ότι η τελική νομοτεχνική επιλογή του προσδιορισμού της θέσης του θύματος ως ευάλωτης μπορεί να προκαλέσει ερμηνευτικά προβλήματα. Περισσότερο επιτυχής ήταν η προγενέστερη διατύπωση του κειμένου της διάταξης, σύμφωνα με την οποία ο υπαίτιος τιμωρείται με την ποινή της προηγούμενης παραγράφου αν, για να πετύχει τον ίδιο σκοπό αποσπά τη συναίνεση προσώπου, που βρίσκεται σε ανάγκη, με υποσχέσεις, δώρα κλπ. Με άλλα λόγια, η δυσχερής πραγματική κατάσταση, στην οποία βρίσκεται το θύμα απεικονίζεται περισσότερο με τις λέξεις «που βρίσκεται σε ανάγκη» και όχι με τις λέξεις «ευάλωτη θέση του», που έχουν αφηρημένο και αξιολογικό περιεχόμενο. Εξάλλου, ο γερμανικός ποινικός κώδικας στις αντίστοιχες διατάξεις του (§§ 180b επ. StGB) χρησιμοποιεί τη λέξη «Hilflosigkeit», που αντιστοιχεί στη δική μας «ανάγκη».

2. Άρθρο 2

Με το άρθρο 2 του νομοσχεδίου το έγκλημα της κατάχρησης σε ασέλγεια του άρθρου 338 ΠΚ (συνουσία ή παρά φύση ασέλγεια) τιμωρείται πλέον όταν στρέφεται όχι μόνο κατά γυναίκας, αλλά καθ' οιουδήποτε προσώπου. Έτσι, με τη διάταξη του άρθρου 338 ΠΚ, που είναι συμπληρωματική της διάταξης του άρθρου 336 ΠΚ (βιασμός), διευρύνεται το πεδίο του αξιοποιήσιμου, αφού θύμα μπορεί να μην είναι μόνο γυναίκα. Κατά συνέπεια, εύστοχα επισημαίνεται στην Αιτιολογική Έκθεση του Νομοσχεδίου (σ. 4) ότι με την ανωτέρω τροποποίηση του άρθρου 338 ΠΚ καθιερώνεται η ίση προστασία μεταξύ ανδρών και γυναικών, όπως αυτή είχε πρωτοεισαχθεί με το Ν. 1419/1984. Κατά τα λοιπά, οι διατάξεις των παρ. 1 και 2 του άρθρου 338 ΠΚ διακρίνουν, με βάση τους δύο τρόπους πραγμάτωσης της γενετήσιας πράξης, δύο μορφές του εγκλήματος. (Αντίθετος ο Μαργαρίτης, ΠοινΔικ 2/2002 σ. 184, για τα προβλήματα, που δημιουργεί, κατά την άποψή του, η προτεινόμενη διαφοροποίηση της απειλούμενης ποινής στο έγκλημα της καταχρήσεως σε ασέλγεια του άρθρου 338 ΠΚ, ανάλογα με το αν επιχειρείται σε βάρος του θύματος συνουσία ή παρά φύση ασέλγεια από τη μια ή άλλη ασελγής πράξη από την άλλη).

Βέβαια, η πρώτη παράγραφος του άρθρου 338 ΠΚ πρέπει να εφαρμόζε-

ται σε σοβαρές προσβολές, όπως η συνουσία και η παρά φύση ασέλγεια (πρβλ. Βούλ. Διαρκ.Στρατ. Θεσ. 27/1985, Αρμ. 1987 σ. 604 με σύμφ. πρόταση Α. Παπαδαμάκη_ Αναγνωστόπουλο, ΠοινΧρον. ΛΗ΄ σ. 570). Αντίθετα, η δεύτερη μορφή του εγκλήματος, που προβλέπεται από την παρ. 2 του άρθρου 338 ΠΚ, συνίσταται στην κατάχρηση της παραφροσύνης ή της από οποιαδήποτε αιτία προερχομένης ανικανότητας για αντίσταση άλλου για την τέλεση μαζί του άλλης ασελγούς πράξης εκτός της συνουσίας ή της παρά φύση ασέλγειας.

3. Άρθρο 4

Σύμφωνα με το άρθρο 4 του νομοσχεδίου, αντικαταστάθηκε το πρώτο εδάφιο του άρθρου 344 ΠΚ και θα διώκονται κατ' έγκληση μόνο οι πράξεις της προσβολής της γενετήσιας αξιοπρέπειας (άρθρο 337 ΠΚ) και της απατηλής επίτευξης συνουσίας (άρθρο 341 ΠΚ).

Εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι στο άρθρο 337 ΠΚ υπάγονται ως ασελγείς χειρονομίες οι ελαφρότερες γενετήσιες επαφές, όπως λ.χ. φευγαλέες ψαύσεις των γλουτών και των γεννητικών οργάνων πάνω από τα ρούχα του θύματος (βλ. ΑΠ 397/1997 ΝοΒ 46 (1998) σ. 95· ΜΟΕ Πειρ. 65-68/1998 Ποιν.Χρον ΜΘ΄ σ. 471· ΣυμβΕφΘεσ 1563/ 2000 Αρμ 2000 σ. 1069), θωπείες του στήθους, ασπασμοί κλπ., που δεν υπάγονται στα άρθρα 336 και 339 ΠΚ (βλ. Αναγνωστόπουλο, Ποιν.Χρον. ΛΗ΄ σ. 570· Παπαγεωργίου-Γονατά, ό.α. σ. 47 αρ. 7 επ.), ενώ η διάταξη του άρθρου 341 ΠΚ έχει μικρή πρακτική σημασία. Δικαιολογημένα, λοιπόν, τροποποιήθηκε κατά τα ανωτέρω το πρώτο εδάφιο του άρθρου 344 ΠΚ, με αποτέλεσμα να καθιερώνεται η αρχή της αυτεπάγγελτης δίωξης για τις πιο σοβαρές αξιόποινες πράξεις, όπως η κατάχρηση σε ασέλγεια (άρθρο 338 ΠΚ), η αποπλάνηση παιδιών (άρθρ. 339 ΠΚ), η κατάχρηση ανηλίκων σε ασέλγεια (άρρ. 342 ΠΚ) και η ασέλγεια με κατάχρηση εξουσίας (άρθρ. 343 ΠΚ), τα οποία διώκονται σήμερα κατ' έγκληση (άρθρ. 344 ΠΚ).

Ακόμη πρέπει να παρατηρηθεί ότι στην περίπτωση του άρθρου 336 ΠΚ - δηλαδή του βιασμού- η δήλωση του θύματος ή των κατά το άρθρο 118 ΠΚ προσώπων ότι η δημοσιότητα από την ποινή δίωξη θα έχει ως συνέπεια τον σοβαρό ψυχικό τραυματισμό του θύματος (άρθρο 344 ΠΚ), θα πρέπει να στηρίζεται σε κάποια συγκεκριμένα περιστατικά, ώστε να πιθανολογείται ότι το θύμα θα υποστεί ένα σοβαρό ψυχικό τραυματισμό (βλ. και Καρρά, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 2η έκδ. 1998 σ. 304· Α. Κωνσταντινίδη, Παρατηρήσεις στην ΠλημμΧαλκ. 192/1992, ΠοινΧρον. ΜΓ΄ σ. 737, του ίδιου, Παρατηρήσεις στην ΠλημμΑθ. 2599/1984, ΠοινΧρον. ΛΣΤ΄ σ. 851 με σύμφ. πρότ. Ντογιάκου· Κωστάρα, Ποιν.Χρον. ΛΖ΄ σ. 9). Για τον χρόνο υποβολής της δηλώσεως ψυχικού τραυματισμού, θα έπρεπε, λοιπόν, να έχει ορισθεί νομοθετικά, και ειδικότερα στη διάταξη του άρθρου 344 ΠΚ, μέχρι πότε αυτή επιτρέπεται να γίνει. Πάντως, η ΑΠ 981/1988 έχει δεχθεί ότι η επίμαχη δήλωση επιτρέπεται και στο ακροατήριο, ενώ κατά τη ΠλημμΑθ 2069/95, (Ποιν.Χρον. ΜΕ΄ σ.

1464 επ.), αυτή μπορεί να υποβληθεί έως και τη διαδικασία ενώπιον του δευτεροβαθμίου δικαστηρίου. Τέλος, η ΟλομΑΠ 37/1991, (NoB 39, 1991), έκρινε ότι το δικαστήριο που δικάζει το έγκλημα του βιασμού έχει την εξουσία να παύσει οριστικώς την ποινική δίωξη, ύστερα από δήλωση του θύματος κατά το άρθρο 344 ΠΚ (βλ. και ΕφΠατρ 188/1997, Ποιν.Χρον. ΜΖ' με σύμφ. πρότ. Καίσαρη).

4. Άρθρο 5

Με το άρθρο 5 του νομοσχεδίου, προστίθεται στο άρθρο 348 ΠΚ τρίτη παράγραφος, με την οποία τιμωρείται όποιος κατ' επάγγελμα ή από κερδοσκοπία επιχειρεί να διευκολύνει, έστω και συγκαλυμμένα, με τη δημοσίευση αγγελίας, εικόνας, αριθμού τηλεφωνικής συνδιάλεξης ή με μετάδοση ηλεκτρονικών μηνυμάτων ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο την ασέλγεια με ανήλικο (βλ. και Συμεωνίδου-Καστανίδου, ό.α. σ. 434). Με την προτεινόμενη ρύθμιση επιχειρείται να αντιμετωπισθεί μια ευρύτατα διαδεδομένη πρακτική, η δημοσίευση των λεγόμενων «ροζ αγγελιών» ή «ροζ διαφημίσεων», που αναφέρονται σε ανηλίκους (βλ. σχετικά ΑΠ 1364/1998, Ποιν.Χρον. ΜΘ' σ. 727, 728· ΑΠ 595/1996, Υπερ. 1997 σ. 291 με παρατηρήσεις Συμεωνίδου-Καστανίδου· Γ.Α. Μαγκάκη, Υπερ. 1997 σ. 447· Σπυράκου, Ποιν. Χρον. ΜΖ' σ. 166).

5. Άρθρο 6

Το νέο άρθρο 348 ΑΠΚ ποινικοποιεί την πορνογραφία κατά ανηλίκων και δεν περιορίζει την ηλικία των ανηλίκων, το σώμα των οποίων αποτυπώνεται στο πορνογραφικό υλικό (βλ. και Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ποιν.Δικ 4/2002 σ. 434. Βλ. επίσης κρίσεις από το Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, ΠοινΔικ 6/2002 σ. 666). Πάντως, ενώ δίνεται ορισμός του πορνογραφικού υλικού, δεν δίνεται ορισμός της έννοιας της ασελγούς πράξης, παρά τα σημαντικά ερμηνευτικά προβλήματα που έχουν ανακύψει τόσο στη θεωρία όσο και στη νομολογία αναφορικά με τη στοιχειοθέτηση της έννοιας αυτής (βλ. Μαργαρίτη, ΠοινΔικ 2/2000 σ. 184. Πρβλ. Παρασκευόπουλο, ΠοινΧρον. ΛΔ' σ. 337 επ.).

Ωστόσο, εδώ, πρέπει να παρατηρηθεί ότι και στη Γερμανία δεν δίνεται ορισμός στον όρο «sexuelle Handlung» (γενετήσια πράξη), που αντικατέστησε τον όρο «unzuechtig» (ασελγής) και ερμηνεύεται νομοθετικά στην § 184 c του γερμανικού ποινικού κώδικα (StGB), (βλ. σχετικά H.Otto, ό.α. αρ. 355. Γενικότερα για τις «γενετήσιες πράξεις» βλ. Scöfnke-Scörpder-Lenckner, StGB, Komm, 26η εκδ. 2001, § 184 c αρ. 8· Lackner-Kühl, ό.α. § 184 c, αρ. 2,4).

6. Άρθρο 7

Με το άρθρο 7 του νομοσχεδίου αυξάνεται η ποινή για τη μαστροπεία κατά ανηλίκων και η πράξη τιμωρείται σε βαθμό κακουργήματος, ενώ σωστά

6

καταργείται η ρήτρα επικουρικότητας.

Επίσης, εξακολουθεί να ισχύει η παρ. 3 του άρθρου 349 ΠΚ, δηλαδή το αξιόποινο της μαστροπείας κατά ενηλίκων ανεξαρτήτως βίας, πλάνης, απάτης και απειλής κατά της εκδιδομένης (βλ. σχετικά κρίσεις από το Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, ό.α. σ. 667. Αντίθετη η Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ποιν.Δικ 4/2002 σ. 434, η οποία είναι υπέρ της κατάργησης του άρθρου 349 παρ. 3 ΠΚ ή διαφορετικά του περιορισμού του εγκλήματος της μαστροπείας μόνο στα ανήλικα άτομα).

7. Άρθρο 8

Στο άρθρο 8 του νομοσχεδίου, τροποποιείται το έγκλημα της σωματεμπορίας (άρθρο 351 ΠΚ), το οποίο θα διώκεται εφεξής σε βαθμό κακουργήματος, ώστε με αυτό να τιμωρείται η εμπορία ανθρώπων με σκοπό σεξουαλικής εκμετάλλευσης (βλ. σχετικά Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ποιν.Δικ. 4/2002 σ. 432). Ωστόσο και εδώ, όπως και στην περίπτωση του νέου άρθρου 323 Α ΠΚ, η χρησιμοποίηση, στην παράγραφο 2 του νέου άρθρου 351 ΠΚ, για το θύμα της έκφρασης «που βρίσκεται σε ανάγκη» θα ήταν πιο επιτυχής, αν είχε τεθεί στη θέση της έκφρασης: «εκμεταλλευόμενος την ευάλωτη θέση του», που υπάρχει στο τελικό κείμενο και έχει, όπως προαναφέρθηκε, αφηρημένο και αξιολογικό περιεχόμενο.

8. Άρθρο 9

Με το άρθρο 9 του νομοσχεδίου (άρθρο 351 Α ΠΚ: Ασέλγεια με ανήλικο έναντι αμοιβής) ποινικοποιείται για πρώτη φορά η ασέλγεια, που διαπράττει ενήλικος σε βάρος ανηλίκου με αμοιβή ή άλλα υλικά ανταλλάγματα, καθώς επίσης και κάθε ασελγής πράξη μεταξύ ανηλίκων, που προκαλείται με τον ίδιο τρόπο από τον ενήλικο και τελείται ενώπιον αυτού ή ενώπιον άλλου ανηλίκου, προβλέπεται δε ότι οι διατάξεις του άρθρου 339 ΠΚ θα εφαρμόζονται επικουρικά σε σχέση με τη διάταξη αυτή. Η θέσπιση της διάταξης αυτής κρίνεται αναγκαία, γιατί αφορά περιπτώσεις που υποκρύπτουν σεξουαλική εκμετάλλευση των ανηλίκων, οι οποίοι ανέχονται πάνω τους ασελγείς πράξεις έναντι αμοιβής ή άλλων υλικών ανταλλαγμάτων. Άλλωστε η πράξη που περιγράφεται στο νέο άρθρο 351 Α ΠΚ περικλείει απαξία διαφορετική από εκείνη του άρθρου 339 ΠΚ (Έτσι ορθά και η Συμεωνίδου-Καστανίδου, ό.α. σ. 433).

9. Άρθρο 12

Στο άρθρο 12 του νομοσχεδίου, αναγνωρίζεται η ανάγκη προστασίας των θυμάτων εμπορίας, μαστροπείας, σωματεμπορίας και ασέλγειας ανηλίκων έναντι αμοιβής, με αποτέλεσμα να παρέχεται στην παρ. 1 προστασία των ατόμων αυτών και να προβλέπεται αρωγή για τη στέγαση, τη διατροφή, την περίθαλψη και την ψυχολογική υποστήριξη τους, την εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση τους, καθώς και για την εξασφάλιση νομικού πα-

ρασάτη και διερμηνέα σε περιπτώσεις δίωξης του εκμεταλλευτή τους (βλ. σχετικά κρίση από το Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, ο.α. σ. 665).

Αθήνα, 27 Σεπτεμβρίου 2002

Ο εισηγητής
Άγγελος Ι. Κωνσταντινίδης
Καθηγητής Νομικής Σχολής Παν/μίου Θράκης

Ο προϊστάμενος του Τμήματος
Στέλιος Ν. Κουσούλης
Επικ. Καθηγητής Νομικής Παν/μίου Αθηνών

Ο προϊστάμενος της Διεύθυνσης
Αντώνης Παντελής
Καθηγητής Νομικής Παν/μίου Αθηνών

Για το Επιστημονικό Συμβούλιο
Ο Πρόεδρος
Καθηγητής Κώστας Μαυριάς